

Aan STASDEF
Van PDGB
Afgestemd met HDFC, CDS, DJZ, DCO
In afschrift aan MINDEF

TER INFORMATIE

Datum

23 mei 2025

Onze referentie

D2025-02538
MINDEF 20250018501

Opgesteld door

KD:Ambtelijke leiding

@mindef.nl

Aantal bijlagen

1

Nota

25^e voortgangsrapportage project Verwerving F-35

Aanleiding

Jaarlijks ontvangt de Kamer, conform de in 2019 herziene uitgangspuntennotitie project 'Verwerving F-35' (VF-35), een voortgangsrapportage over dit project. U heeft de Kamer vorig jaar gemeld dat dit de laatste voortgangsrapportage is die de Kamer ontvangt.¹ Uw informeert de Kamer voortaan over de voortgang van het project F-35 via het programmablad "doorontwikkeling F-35" in het Defensie Projecten Overzicht (DPO).

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd in te stemmen met bijgevoegde Kamerbrief en voortgangsrapportage VF-35, die namens de minister van EZK en u, naar de Tweede Kamer zullen worden verstuurd.

Kernpunten

In de voortgangsrapportage zijn de volgende elementen opgenomen:

Product

Het internationale F-35 programma heeft tot eind 2024 wereldwijd meer dan 1.100 F-35 vliegtuigen geproduceerd en er zijn meer dan 970.000 vliegreuren gevlogen. Intussen is het aantal vliegreuren de 1 miljoen gepasseerd. In 2024 heeft Nederland het 40e vliegtuig ontvangen vanuit de assemblagefabriek in Italië.

In juli 2024 is het internationale F-35 programma na een afnamepauze van ongeveer één jaar weer begonnen met leveringen van nieuwe vliegtuigen in de zogenoemde Technical Refresh-3 (TR-3) configuratie. In de tweede helft van 2024 zijn circa 100 toestellen afgeleverd aan diverse landen. Het eerste Nederlandse toestel in de TR-3 configuratie is in maart 2025 afgeleverd.

De F-35 is in 2024 in Nederland ingezet voor de *Quick Reaction Alert* (QRA)-taak ter bescherming van ons nationale- en NAVO-luchtruim. Eind 2024 zijn vier Nederlandse F-35 vliegtuigen gestationeerd in Estland voor de *Enhanced Air Policing* (EAP)-missie. Vanaf 1 juni 2024 heeft de F-35 de kernwapentaak overgenomen van de F-16. Nederland is het eerste Europese land dat hiervoor de F-35 gebruikt.

Tijd

Het project heeft conform de planning in 2024 de laatste projectmijlpaal behaald. De komende jaren volgen nog aanvullende leveringen en zal aanvullende infrastructuur worden opgeleverd waarmee de operationele capaciteit uitgebreider en robuuster wordt. Dit zijn echter geen kritieke projectmijlpalen.

Medio 2024 is een start gemaakt met de opbouw van het derde F-35 squadron. Met de doorgroei naar dit derde squadron wordt de inzetbaarheidsdoelstelling van de F-35 verruimd. Naar

¹ Kamerstuk II 2023/2024, 26488, nr. 476

verwachting is dit squadron medio 2027 gereed voor de eerste operaties. Nederland ontvangt tot en met 2026 nog vliegtuigen voor dit derde squadron. Hiermee komt het totaal op 52 F-35 vliegtuigen.

Geld

Deze laatste voortgangsrapportage geeft de integrale ramingen weer voor 52 vliegtuigen, aangezien de bestelling van vijf extra vliegtuigen pas is gedaan nadat het jaarlijkse ramingsproces was gestart. Daarnaast is de jaarlijkse actualisatie van de Joint Program Office (JPO) cijfers met veel vertraging ontvangen en was er op dat moment geen capaciteit bij het JPO beschikbaar om kostendata voor de additionele Nederlandse toestellen te leveren.

Als de raming voor de investeringen wordt afgezet tegen het geplande investeringsbudget, is sprake van een positief saldo. De exploitatieramingen voor de resterende vijf jaar van de begrotingsperiode, tot en met 2030, passen eveneens binnen het geplande budget.

De kostenramingen voor de langere termijn passen niet binnen het geplande budget. Het verwachte overschot in de begrotingsperiode geeft Defensie de tijd om een oplossing te vinden in het kader van de meerjarige inpasbaarheid.

Toelichting

- De Auditdienst Rijk (ADR) voert momenteel haar onderzoek uit, behorende bij de voortgangsrapportage. Zodra het auditrapport gereed is, stuurt u dit aan de Tweede Kamer. De ADR rondt haar onderzoek formeel pas af nadat u de voortgangsrapportage als definitief heeft gemarkeerd.
- Met het programma doorontwikkeling van de F-35 is Defensie in staat de F-35 te blijven moderniseren.
- Aansluitend aan het beëindigen van het project wordt de Defensie Materieel Proces-E fase opgestart in 2025. Daarover informeert u de Kamer opnieuw.
- In de rapportage is een korte feitelijke passage opgenomen over de stand van zaken met betrekking tot de lopende rechtszaken inzake uitvoer van reserveonderdelen aan Israël.

Financiële overwegingen

Het verzenden van de kamerbrief en de voortgangsrapportage heeft geen financiële consequenties. Alle relevante financiële informatie is verwerkt in het hoofdstuk 'Geld' en de bijbehorende bijlage.

Juridische overwegingen

Er zijn geen specifieke juridische overwegingen.

Communicatie

Dco heeft geen communicatie gepland rondom de verzending van deze Kamerbrief en de voortgangsrapportage.

Overwegingen Beleid/Overwegingen Uitvoering

Geen.

DE PLAATSVERVANGEND DIRECTEUR-GENERAAL BELEID

[Redacted signature]

[Redacted name]